

4. Шквир О. Л. Ступенева підготовка майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень : моногр. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2018. 500 с.

Рібцун Ю. В.

к.пед.н., с.н.с., старший науковий співробітник відділу логопедії

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

ОСВІТНІЙ КУРС НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЮ: РІВНІ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ТЕМПО-РИТМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ МОВЛЕННЯ

Україна є надійним партнером Європейського Союзу, незмінно підтримуючи його фундаментальні цінності, як-от: свобода, демократія, рівність, верховенство права, повага до людської гідності та прав людини. Одним із пріоритетних завдань 2022 р., яке визначило Міністерство освіти і науки України відповідно до Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2021-2028 роки, є інтеграція нашої держави в Європейський, у т. ч. й освітній, простір.

Освітній курс на євроінтеграцію передбачає функціонування відкритої науки, активний розвиток дослідницьких інфраструктур, підтримання тісної співпраці з Європейським інститутом інновацій і технологій, реалізацію європейських програм допомоги суспільству, спрямованих на матеріалізацію потенційних можливостей кожної дитини, зокрема з особливими освітніми потребами (ООП), сприяння інтеграції кожної особистості в розмаїтій українській спільноті.

З метою євроінтеграції спеціальної освіти, реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України № 366-р від 14 квітня 2021 р.) науковцями Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розроблено методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі (ухвалено Вченою радою 2 грудня 2021 р., протокол № 9).

У методичних рекомендаціях представлено перелік особливостей розвитку дитини з ООП та наявних освітніх труднощів, які можуть бути їй притаманні; запропоновано методичний інструментарій стосовно уточнення ступеня їх прояву, визначення бар'єрів, особливих освітніх потреб і стратегій подальшої підтримки.

Чи не найчисельнішою категорією є діти з особливими мовленнєвими потребами. Серед них варто виділити таких, у яких наявні темпо-ритмічні порушення, зокрема заїкання, що є досить складним для вивчення та подальшої компенсації, адже діти зазначеної категорії мають як функціональні, соціоадаптаційні, так і навчальні труднощі.

Результати логопсиходіагностики дітей із заїканням показали наявність у обстеженого контингенту діапазон із п'яти рівнів прояву цього розладу – від легкого, що зумовлює поодинокі незначні труднощі (окремі запинання), до найтяжчого ступеня прояву (неспроможність вимовити слово).

Перший, легкий рівень прояву загалом не перешкоджає розумінню зверненого мовлення та комунікації дітей із заїканням.

Другий рівень прояву характеризується більш значними труднощами темпо-ритмічної складової усного мовлення. На цьому рівні спостерігається недостатня соціальна адаптація, проблеми комунікації, що створюють перепони на шляху вільних усних відповідей. У дітей із заїканням другого рівня прояву фіксується складність довільної концентрації на змісті навчального матеріалу, відчуття постійного психоемоційного напруження під час усних відповідей, нездатність плавного формулювання власних думок. Таким дітям притаманна самоізоляція в ігровій, трудовій, комунікативній діяльності, мовчазність.

У дітей із заїканням *третього рівня прояву* виражені труднощі темпо-ритмічної складової як усного, так і писемного мовлення. Особливості стану комунікативної сфери таких дітей призводять до труднощів в умінні плавно висловлювати власну думку, взаємодіяти з іншими учасниками спілкування, адекватно сприймати зауваження та незначну критику на свою адресу. Дітям із третім рівнем прояву заїкання притаманні труднощі в опануванні навичок читання. Особливості стану їх писемного мовлення призводять до відсутності чіткості в написанні букв, цифр, під час малювання, зафарбовування, креслення, виготовлення поробок, а своєрідність афективно-вольової сфери – до невпевненості у виконанні завдань, відмови від спілкування та виконання фізичних вправ.

Четвертий рівень прояву характеризується особливо сильно вираженими труднощами темпо-ритмічної складової усного та писемного мовлення, що призводить до перешкод в умінні взаємодіяти з іншими учасниками спілкування, труднощів у соціальній адаптації, відчуття постійного психоемоційного напруження.

Діти із зазначеними рівнями прояву труднощів потребують відповідної підтримки. Загалом *підтримка* за визначенням тлумачного словника сучасної української мови – спосіб чи засіб забезпечення фізичної, матеріальної чи ін. допомоги; унеможливлення упасти кому чи чому-небудь; сприяння в чому-небудь; єдність поглядів, виявлення симпатії; захист кого-, чого-небудь; продовження чого-небудь; оберігання від загибелі. Підтримка дитини із заїканням – це визначення оптимальної освітньої траєкторії на кожному рівні прояву труднощів, забезпечення кваліфікованого психолого-педагогічного чи медико-психолого-педагогічного супроводу.

Нульового рівня підтримки потребують ті діти, які успішно адаптуються в умовах закладу освіти та повною мірою опановують навчальний матеріал.

Першого рівня підтримки вимагають ті здобувачі освіти, котрі мають поодинокі труднощі. Кількість дітей із заїканням у групі (класі) не обмежується. Цей рівень забезпечується силами закладу у вигляді додаткових занять з вихователем (учителем), надання консультативної допомоги вузькопрофільними фахівцями (практичним психологом, логопедом). Діти із заїканням потребують забезпечення логопедичної допомоги в межах логопункту, психологічної допомоги – в кабінеті шкільного психолога; створення сприятливого психологічного клімату в групі (класі), відведення більшого часу на усні відповіді.

Щоб отримати перший рівень підтримки, батьки подають на ім'я директора закладу письмову заяву у довільній формі з описом мовленнєвих, соціоадаптаційних і навчальних труднощів, які відчуває дитина із заїканням. Далі закладом створюється команда психолого-педагогічного супроводу (вихователь / вчителі, логопед, психолог, соціальний педагог), яка має провести оцінку потреби дитини. Протокол оцінки потреби дитини в наданні першого рівня підтримки у закладі освіти включає наступні сфери: а) мовленнєва; б) поведінкова; в) комунікативна; г) емоційно-вольова; д) обсяг засвоєння освітньої програми відповідного року навчання (математика, ознайомлення з оточуючим, розвиток мовлення / читання, письмо). У висновку до протоколу зазначається відповідне рішення команди психолого-педагогічного супроводу про надання першого рівня підтримки або потреба у проведенні комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини на базі інклюзивно-ресурсного центру.

Другий рівень підтримки одержують діти, котрі мають легкі труднощі. Кількість таких дітей у групі (класі) обмежується трьома. Діти із заїканням потребують залучення асистента вихователя (вчителя), адаптації змісту навчання за загальним розкладом із обов'язковим проведенням корекційно-розвивальних занять (2 год.).

Третього рівня підтримки вимагають ті діти, які мають помірні труднощі. В групі (класі) їх має бути не більше двох. На цьому рівні діти із заїканням забезпечуються асистентом вчителя та / чи асистентом дитини – за потребою. Окрім адаптації змісту освітнього процесу, навчальні потреби дітей задовольняються «розумним пристосуванням», адаптивним розкладом і заняттями фахівців (4 год.).

Четвертого рівня підтримки потребують ті діти, які мають тяжкі труднощі. При цьому в групі (класі) має перебувати не більше однієї дитини. Діти із заїканням забезпечуються за потребою асистентом учителя, асистентом дитини, адаптацією чи модифікацією змісту навчання. Адаптований або модифікований розклад доповнюється корекційно-розвитковими заняттями (6 год.).

П'ятим рівнем підтримки забезпечуються діти, які мають найтяжчі труднощі. В групі (класі) має перебувати не більше однієї дитини. Освітній процес дітей із заїканням супроводжується асистентом учителя (асистентом дитини), модифікацією змісту навчання, відповідним індивідуальним розкладом занять, доповненим корекційно-розвитковою складовою (8 год.).

Найчастіше діти із заїканням потребують адаптації, а не модифікації у навчанні. При цьому існує певна специфіка подання навчальної інформації, зокрема:

- 1) поділ завдань, особливо мовленнєвих, на кілька простіших;
- 2) завдання меншої тривалості або їх кількості (при збереженні складності) – надання більш тривалого проміжку часу на усні відповіді;
- 3) спрощені інструкції, повторення, переформулювання;
- 4) покрокові інструкції, алгоритми щодо виконання завдань – з метою зняття емоційного напруження;
- 5) використання «нетипових» методик (ІКТ, аудіо-супровід, тестові завдання, предметний матеріал тощо);
- б) застосування альтернативної чи додаткової систем комунікації – за умов мутизму, тонічних судом і повної неспроможності мовлення;

7) особливі графічні характеристики оформлення тексту – великий шрифт, виділення жирним, кольорові знаки – для зняття психоемоційного напруження.

При цьому моніторингом засвоєння начального матеріалу можуть бути:

- а) індивідуальні вербальні чи невербальні тести;
- б) зменшення кількості та складності усних завдань для оцінювання;
- в) додатковий час для виконання завдань, особливо усних;
- г) за необхідності організаційна допомога асистента;
- г) підказки до виконання завдань – за умов виникнення психоемоційного напруження;
- д) альтернативні способи демонстрації навчального матеріалу – комікси, презентації, розвивальні мультиплікаційні фільми, досліди, спостереження тощо.

Для дітей із заїканням на другому та наступних рівнях підтримки необхідне створення середовища для усамітнення, участь у групах психологічного розвантаження, проведення загального та логопедичного масажу.

Щоб отримати другий-п'ятий рівень підтримки, потрібно подати письмову заяву від одного з батьків про потребу в організації інклюзивного навчання, висновок інклюзивно-ресурсного центру про проведену комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини і зазначенням рекомендованого рівня підтримки або висновок команди психолого-педагогічного супроводу освітнього закладу з урахуванням складності труднощів дитини.

Варто пам'ятати, що всі діти інклюзивних груп (класів) навчаються за загальноосвітніми програмами, доповненими корекційно-розвитковим складником, а спеціальні програми можуть бути лише основою для адаптації та / або модифікації освітніх програм. Визначення рівня прояву труднощів і забезпечення відповідного рівня підтримки допоможе якнайефективнішому засвоєнню дітьми із заїканням навчального матеріалу. Отже, світоглядні принципи Європейської інтеграції знаходять своє відображення у спеціальній освіті, зокрема дітей з особливими мовленнєвими потребами.

Список використаних джерел

1. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Інклюзивна освіта. URL: http://inklyuzi.blogspot.com/p/blog-page_66.html.
2. Рібцун Ю. В. Використання логопсихосинергетичного підходу у задоволенні особливих мовленнєвих потреб // *Věda a perspektivy*. – № 1(8) – 2022. – С. 164-175

3. Рібцун Ю. В. Варіативність у визначенні освітніх труднощів у дітей з порушеннями темпо-ритмічної складової мовлення // Традиції та новації у сфері педагогіки та психології : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (4-5 лют., м. Київ). – К. : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2022. – С. 163-167.

Рашина І.О.

викладач кафедри педагогіки

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

Сучасний стан розвитку України зумовлює визначення нових пріоритетів і перспектив функціонування сучасних закладів освіти та висуває нові вимоги до змісту навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку, розробки та використання інноваційних педагогічних технологій.

Інклюзивна освіта сьогодні з повним правом може вважатися одним із пріоритетів державної освітньої політики України. Впровадження інклюзивного навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісного навчання шляхом організації діяльності в освітніх установах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей. Визначення оптимальних шляхів і засобів впровадження інклюзивного навчання базується на основі відповідного нормативно-правового, навчально-методичного, кадрового, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення про що йдеться у Законі України «Про освіту» [6].

Протягом останнього десятиліття проблема розвитку інклюзивної освіти, обґрунтування шляхів упровадження інклюзивного навчання, використання педагогічних технологій та створення умов для забезпечення якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами стає предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців: В. Бондаря, Л. Байди, І. Білозерської, Л. Даниленко, К. Кольченко, А. Колупаєвої, І. Луценко, М. Сварника, Н. Софій, О. Патрикеевої, П. Таланчука, В. Шинкаренка [3; 4; 5]. Дослідження проблеми навчання дітей з особливими освітніми проблемами і загальноосвітніх закладах наведені у працях: В. Бондара, І. Демченко, О. В. Зарецького, І. Іванової, Н. Козлова, А. Колупаєвої, І. Купрієвої, В. Ляшенко, О. Мартинчук, Ю. Найди, О. Столяренко, Н. Судакової, О. Таранченко, Є. Чайковського та ін.

В процесі розкриття зазначеної теми, ми вважаємо, що технологія – це система функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, яка побудована на науковій освіті, запрограмована в час і в просторі і приводить до належних та успішних результатів.

Теоретичний розгляд питання свідчить, що сьогодні педагогічна технологія, передусім, трактується як система найбільш раціональних шляхів досягнення педагогічної мети, наукова організація навчально-виховного процесу. С. Сисоева вказує на загальну тенденцію переходу до тлумачення педагогічної технології як педагогічної системи [2].

Здійснивши аналіз поняття «педагогічна технологія» з точки зору багатьох вчених (В. Беспалько, М. Кларін, Б. Лихачов, В. Монахов, О. Пехота), ми розглядаємо педагогічну технологію як один із спеціальних напрямків педагогічної науки, що покликаний забезпечити досягнення певних завдань, підвищувати ефективність освітнього рівня, гарантувати його високий рівень.

Основними ознаками педагогічної технології є: чітка, послідовна педагогічна дидактична розробка цілей навчання та виховання; структурування, впорядкування, ущільнення інформації, належної до засвоєння; комплексне застосування дидактичних, технічних і комп'ютерних засобів навчання та контролю; підсилення, наскільки це можливо, діагностичних функцій навчання та виховання, гарантованість досить високого рівня якості навчання [1].